

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Farklı Branşlarda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği*

Özcan ÇEVİK, Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van, e-posta: ozcancevik07@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9584-3403>

Prof. Dr. Murat YILMAZ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Van, e-posta: myilmazcog@yyu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7049-098X>

Öz

Bu çalışmada farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeyleri belirlenmiş ve bu düzeyin farklı değişkenlerle ilgisi incelenmiştir. Çalışmada problem durumunu belirlemek adına geçmişte veya halen olan bir durumu gerçekte var olduğu gibi inceleyen tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 2018-2019 Eğitim ve Öğretim yılında, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 7 farklı branşta öğrenim gören 260 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların branşları Sosyal Bilgiler, Türkçe, Sınıf, Ortaöğretim Matematik, Tarih, Fen Bilgisi ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğidir. Çalışmada verilerin analizinde ise betimsel analiz, ilişkisiz örneklem için t-testi, Pearson Korelasyon analizi, tek yönlü ve çift yönlü varyans analizi (anova) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık seviyelerinin belirlenen yeterlilik ölçütünün altında kaldığı ve coğrafya okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanında coğrafi bilgi ve beceriler açısından erkeklerin kadınlara göre daha yeterli olduğu, Sosyal Bilgiler ve Türkçe bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin Sınıf, Fen Bilgisi, Matematik ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu, coğrafi bilgi ve beceriler açısından sınıf değişkeninin bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Coğrafya okuryazarı olmadıkça, mezun olunan okul türünün belirleyici bir etkisinin olmadığı; okuryazarlığın yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, seyahat edilen il ve ülke sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Coğrafi bilgi ve beceriler açısından coğrafya dersine yönelik olumlu tutum sergileyen öğretmen adaylarının olumsuz tutum sergileyenlere göre daha yeterli olduğu şeklinde birçok bulgu elde edilmiştir.

*Bu çalışma 2021 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Doç. Dr. Murat Yılmaz'ın danışmanlığında Özcan Çevik tarafından hazırlanan 'Farklı Branşlarda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi' adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Okuryazarlık, Coğrafya Okuryazarlığı, Öğretmen Adayı.

Makale Gönderme Tarihi: 12.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 11.04.2023

Önerilen Atf:

Çevik, Ö. ve Yılmaz, M. (2023). Farklı Branşlarda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(4): 517-536.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2023, 6(4): 517-536. DOI:10.26677/TR1010.2023.1216
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Determining the Geographical Literacy Level of Teacher Candidates Who Have Study in Different Branches: Van Yüzüncü Yıl University Example

Özcan ÇEVİK, MSc. Student, Van Yüzüncü Yıl University, Institute of Education Sciences, Van, e-mail: ozcancevik07@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9584-3403>

Prof. Dr. Murat YILMAZ, Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Education, Van, e-mail: myilmazcog@yyu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7049-098X>

Abstract

In this study, the geography literacy levels of prospective teachers studying in different branches were determined and the relationship of this level with different variables was examined. In the study, a scanning model that examines a past or current situation as it actually exists was used in order to determine the problem situation. 260 pre-service teachers from 1st and 2nd grade levels studying in 7 different branches at Van Yüzüncü Yıl University Faculty of Education in the 2018-2019 academic year participated in the study. The branches of the participants are Social Studies, Turkish Language, Classroom, Secondary Education Mathematics, History, Science and Turkish Language-Literature Teaching. Descriptive analysis, t-test for unrelated samples, Pearson Correlation analysis and one-way analysis of variance (ANOVA) were used in the analysis of the data in the study. As a result of the study, it was revealed that the geography literacy levels of the teacher candidates were below the determined proficiency criteria and their geography literacy levels were low. In addition, it is an effect of the class variable in terms of geographical knowledge and skills, that men are more qualified than women in terms of geographical knowledge and skills, that the geography literacy levels of the teacher candidates in the Social Studies and Turkish departments are higher than the teacher candidates in the Primary School Teaching, Science, Mathematics and Literature departments. It was determined that the class variable has no effect in terms of geographical knowledge and skills. It has been determined that the type of school graduated from does not have a determining effect on being geographically literate, it shows a significant difference according to the age variable, and does not differ significantly according to the number of cities and countries traveled. Many findings were obtained that the teacher candidates who displayed a positive attitude towards the geography lesson in terms of geographical knowledge and skills were more sufficient than those who displayed negative attitudes.

Keywords: Geography, Literacy, Geography Literacy, Teacher Candidate.

Received: 12.02.2023

Accepted: 11.04.2023

Suggested Citation:

Çevik, Ö. and Yılmaz, M. (2023). Determining the Geographical Literacy Level of Teacher Candidates Who Have Study in Different Branches: Van Yüzüncü Yıl University Example, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(4): 517-536.

GİRİŞ

Coğrafi bilgi, bireylerin dünyayı tanıyabilmeleri, anlayabilmeleri ve anlamlandırabilmeleri açısından önemlidir. Günümüzde bilim ve teknolojiye ilerlemeler sayesinde hemen her alanda hızlı ve çok boyutlu değişimler yaşanmaktadır. Bireyler ise yaşanan bu durum karşısında bir uyum içerisinde yaşamını sürdürme eğilimindedir ve her alanda çağa ve yaşanan gelişmelere ayak uydurmak zorundadır. Bunun için coğrafya bilgisi bireylerin yaşamlarında önemli bir yer tutar. Coğrafya; birey, insan ve milletlerin dünyada oluşan veya oluşabilecek doğal ve insani hadiselerin nedenlerini, anlamlarını ve etkilerini görebilmelerini sağlamak ve ayrıca insanların kuvvetli bir perspektif geliştirebilmelerini etkilemesi açısından önemli bir anahtardır (Taş, 2007). Yaşadığımız dünyada sahip olduğumuz yeri bilmek ve bu yeri diğer ülkelerle kıyaslayıp daha da geliştirebilmek için coğrafi bilgi ve beceriye sahip olmak şarttır. Bunun için bireylerin harita okuyabilmeleri, lokasyon bilgisine sahip olmaları, yaşadıkları yerin coğrafi özelliklerini bilmeleri, günlük olayları coğrafi bir gözle açıklayabilmeleri gerekmektedir.

Coğrafi bilgiye sahip olabilmenin ön koşulu ise okuryazar olabilmektir. Okuryazarlık kavramı, çağımızda sadece okuyup yazabilme becerisini kapsamamakta, bunun yanında temel bilgi-beceri seviyesi anlamında da kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak okuryazarlık kavramı gelişmiş ülkelerde “düzey” kavramına eşdeğerdir. Bundan dolayı coğrafya okuryazarlığı, coğrafi bilgi-beceri düzeyi anlamına da gelmektedir. Coğrafi akıl yürütme de diyebileceğimiz bu okuryazarlık türünde kişi, coğrafi verilerden yola çıkarak analiz yapabilir, toplumsal ve politik güçleri anlayıp sorgulama yapabilir, günlük hayatında karşılaştığı sorunların çözümünde ve verdiği kararlarda coğrafi bilgisini kullanabilir ve “insan-yer-çevre” üçgenindeki ilişkiyi yorumlayabilir (Erol, 2014).

Bireylere birçok bilgi ve beceri kazandıran coğrafya okuryazarlığının ortaya çıkışı ABD’de Gallup organizasyonunun 1988 yılında yaptığı bir araştırma sonucu olmuştur. Araştırmaya göre her yedi Amerikalıdan biri haritada Amerika ülkesini gösterememekte, her dört kişiden biri de Büyük Okyanusun harita üzerinde nerede olduğunu bilmemekteydi (Schoenfeldt, 2001). Bu duruma bağlı olarak mesleki ve resmi kurumlar coğrafya okuryazarlığını tanımlayıp bireyleri coğrafya okuryazarı olarak yetiştirmek için müfredatlar hazırlamışlardı. Ayrıca Ulusal Coğrafya Eğitimi Kurulu 1988 ile 1994 yılları arasında coğrafya standartlarını oluşturmuştu. Bu uygulamalar ve eğitim çalışmalarına bağlı olarak ilerleyen yıllarda ABD’de coğrafya okuryazarlığı düzeyinde iyileşmeler olduğu görülmüştür.

Coğrafya okuryazarı olmak, bireylerin kapsamlı-nitelikli kararlar verebilmeleri açısından da önemlidir. Böylece bireyler dünya ile ilgili coğrafi anlayış geliştirebilir, coğrafi kavramları anlayıp yaşadıkları mekânlarla ilişkilendirebilir ve dünyayı anlamlandırabilirler. Bundan dolayı coğrafya okuryazarlığını öğrencilere kazandırmada öğretmenler önemli bir role sahiptir. Çünkü öğretmenler donanımlı olmaları ve yeterli bilgiye sahip olmaları beklenir. Yani coğrafi bilgilerin verildiği her sınıf seviyesinde öğretmenlerin alanına hâkim olması gerekmektedir. Alanında yetkin olan bir öğretmen coğrafi bilgileri iyi kavratır ve öğrencilerini donanımlı birer coğrafya okuryazarı olarak yetiştirebilir.

Coğrafya bilgileri okul müfredatlarında ilkokulda Hayat Bilgisi, ortaokulda Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi, ortaöğretimde ise Coğrafya dersi ile verilmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de üniversiteye gelen bir öğrenci ilkokul ve ortaokulda çeşitli dersler içinde çok sayıda coğrafya konusu öğrenmekte ve lisede coğrafya dersi almaktadır. Bundan dolayı bu çalışma Türkçe, Tarih, Sınıf, Fen Bilgisi, Matematik, Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyal Bilgiler programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerini belirleyebilmek, mevcut durumu saptayıp öğretmenlere ve coğrafya okuryazarlığı alanında çalışan diğer araştırmacılara katkı sağlamak açısından önemlidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Yaşadığımız çağda hızla gelişen ve değişen toplum yapıları içerisinde var olan yetenek ve becerilerin farkında olmak ve hayata ayak uydurmak oldukça önemlidir. Eğitim, birey açısından bunun en büyük sağlayıcısıdır. Öte yandan ülkemizde öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Çünkü coğrafya okuyazarı olan bireyler dünyadaki değişim ve gelişmeleri iyi bir şekilde anlayabilmekte, coğrafyada bulunan kavramları tanımlayabilmekte ve bu kavramlar arasında ilişki kurabilmektedirler. Bundan dolayı öğretmen adaylarının bu beceriyi kazanma düzeylerinin bilinmesi ve literatüre katkı sağlamak adına bu çalışma önemlidir. Çünkü öğretmenler yetkin oldukları alan ve konular ölçeğinde coğrafya okuyazarı bireyler yetiştirebilmekte ve ayrıca coğrafi bilgileri yaşamları boyunca kullanabilen bireyleri eğitmeye çalışmaktadırlar (Dikmenli, 2015).

Bu çalışmanın amacı, farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya okuyazarlık düzeylerini ve becerilerini belirlemektir. Ayrıca bu çalışmada elde edilen sonuçların öğretmen adaylarına ve bu konuda çalışma yapan araştırmacılara faydalı olması beklenmektedir.

İnsan yaşadığı yöredeki, bölgedeki veya ülkedeki çevre koşullarını, yaşam şartlarını, coğrafi oluşumları coğrafya sayesinde öğrenir. "Coğrafya kaderdir" diyen İbn-i Haldun'a göre, insanların içinde doğup büyüdükleri çevre koşulları ve yaşam şartları, o yerdeki coğrafyaya bağlıdır ki bu da kişinin kaderinin kaderini belirler (İbn Haldun, 2013). Yani bir yerin fiziki şartları orada doğup büyüyen insanların karakterlerine, giyim kuşamlarına ve yaşayış biçimlerine yansımaktadır.

Bu çalışma, öğretmen adaylarının coğrafya okuyazarlık becerilerinin ne düzeyde olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Çünkü literatür incelemesi yapıldığında Türkiye'de Coğrafya okuyazarlığı ile ilgili çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Öğrencileri eğitmede, coğrafi bilgileri vererek onların iyi birer coğrafya okuyazarı olmalarını sağlamada öğretmen adaylarının rolü önemli olduğundan, bu adayların coğrafya okuyazarlık düzeylerinin bilinmesi de önemlidir. Ayrıca coğrafya dersi topluma, farklı kültürlere ve çevreye karşı olumlu tutum geliştirmede ve farklı unsurlar hakkında oluşturulacak doğru değer yargıları için de son derece önemlidir. Yine öğrencilere yurt sevgisini kazandırmak için coğrafya eğitiminin nitelikli bir şekilde yapılması ve önceden belirlenen standartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Doğanay ve Doğanay, 2015). Öte yandan bu çalışma sadece eğitim fakültesinde eğitim gören farklı branşlardaki öğretmen adaylarının coğrafya okuyazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik olduğundan diğer akademik çalışmalara göre de farklıdır.

Araştırma Problemi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki 7 farklı branşta öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya okuyazarlık düzeylerini belirlemek bu araştırmanın temel problemidir.

Alt problemler

A) Katılımcıların Demografik Bilgileri ile İlgili Alt Problemler

1. Öğretmen adaylarının coğrafya okuyazarlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmen adaylarının yaş seviyelerine göre coğrafya okuyazarlıklarında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Mezun olunan lise türüne göre coğrafya okuyazarlıklarında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Öğretmen adaylarının okudukları programa göre coğrafya okuryazarlıklarında anlamlı farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

5. Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeyleri sınıf seviyesine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

B) Katılımcıların Okuryazarlık Düzeyleri ile İlgili Alt Problemler

1. Öğretmen adaylarının Coğrafya dersine karşı tutumları coğrafya okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlıklarıyla dünyada gittikleri ülke ve Türkiye’de seyahat ettikleri şehir sayısı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Sayıtlılar

1. Cinsiyete göre öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık seviyelerinin birbirinden farklı olması beklenmektedir.

2. Üniversitede alınan coğrafya dersi sayısına bağlı olarak öğretmen adaylarının okudukları bölüme göre coğrafya okuryazarlık seviyelerinin farklı olması beklenmektedir.

3. Lisedeki eğitim ve öğretim göz önüne alındığında bölümler arasında öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin birbirinden farklı olması beklenmektedir.

4. Katılımcıların sorulara samimi cevaplar verecekleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Bu çalışma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi’ndeki 7 farklı branşta okuyan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerini belirlemekle sınırlıdır.

2. Veri toplama aracı, öğretmen adaylarına uygulanan “Coğrafya Okuryazarlık Testi” ile sınırlıdır.

Coğrafya Okuryazarlığının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Coğrafya okuryazarlığının ortaya çıkışı Gallup organizasyonunun 1988 yılında yaptığı bir araştırma sonucu olmuştur. Araştırmaya göre her yedi Amerikalıdan biri haritada Amerika ülkesini gösterememekte, her dört kişiden biri de Büyük Okyanusun harita üzerinde nerde olduğunu bilmemekteydi (Schoenfeldt, 2001). Bu duruma bağlı olarak mesleki ve resmi kurumlar coğrafya okuryazarlığını tanımlayıp bireylerini coğrafya okuryazarı olarak yetiştirmek için müfredatlar hazırlamışlardır. Böylece coğrafya okuryazarlığı kavramı ortaya çıkmış ve başta Amerika olmak üzere diğer ülkelerde eğitim müfredatlarında yer almaya başlamıştır. Ülkede yankı uyandıran bu durumu çözmek için bir dizi önlem alınmaya başlanmıştır. ABD’de yapılan bu araştırmalar sonucunda coğrafya konularında bireylerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmış ve kısa zamanda diğer ülkeler tarafından da uyarlanan bu kavram, diğer okuryazarlıklar gibi eğitimde bireylere bir konuda zihinsel işlevleri üretmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu da coğrafya eğitiminin felsefesinin, içeriğinin ve amaçlarının yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bunun üzerine ABD’de 1988-1994’de Ulusal Coğrafya Eğitimi Kurulu ulusal standartlar oluşturmuştur. Bu standartlara göre coğrafya eğitimi “*yöre, insan-çevre etkileşimi, bölge, yerleşim ve hareket*” çerçevesinde işlenmeye başlamıştır. 1994’te NCGE tarafından

“*Geography for life: National Geography Standarts 1994*” adıyla yeni bir coğrafya eğitimi standardı oluşturulmuştur. Bununla beraber coğrafya eğitimine 18 yeni standart eklenmiştir. Bunun yanında coğrafya eğitiminin yer adlarını, ilgili terimleri, yeryüzü şekillerini ezberlemekten çok daha fazlasını bireylere kazandırması gerektiği, sorgulamalar ve gözlemlerin yapılması gerektiği, coğrafya araçlarını kullanarak yaşadığımız dünyayı daha iyi tanıyabilmemize yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Türkiye’de ise coğrafya okuryazarlığının gelişimine bakıldığında Ortaöğretim Kurumları Coğrafya 1-2 Ders programında coğrafyanın konusu “*insan ve tabiat arasındaki ilişki*” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2018a). Hem sosyal bilgiler hem de coğrafya dersleri ezbere dayalı olarak işlenmektedir. Buna dayalı olarak Türkiye’de coğrafya okuryazarlığı alanında hem akademik çalışmaların hem de değerlendirme ölçeklerinin oldukça az olduğu görülmektedir (Altınbilek ve Sanalan, 2005).

Coğrafya Okuryazarlığını Etkileyen Faktörler

Coğrafya okuryazarlığı alanında beceri kazanabilmede etkili olan birçok faktör bulunmaktadır. Bunların başında cinsiyet, eğitim düzeyi, öz yeterlilik, coğrafi tutum, kitle iletişim araçları, medyadan faydalanabilme, yaşanan yerin türü ve seyahat tecrübeleri gelmektedir (Gençtürk, 2013).

Coğrafya okuryazarlığı seviyesinin hem dünyada hem de Türkiye’de düşük olduğunu belirleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar daha çok üniversite öğrencileri ve öğretmenler üzerine uygulanmıştır. Araştırmaların sonucunda ise birçok ülkede uygulanan eğitim programlarında coğrafyanın sadece öğrencilere harita üzerinde yer adlarını ezberleme ya da bu yer adlarını gerektiğinde gösterebilme becerisini kazandırmak ile sınırlı kaldığı belirlenmiştir (Roger, 1997). Ancak yer adlarını ezberleme ve haritada gösterebilme becerisi coğrafya eğitiminde sadece bir basamaktır. Çünkü öğrencilerin iyi bir coğrafya okuryazarı olmaları ve coğrafi bilgilere sahip olabilmeleri için bundan çok daha fazlasına ihtiyaç vardır (Backler ve Stoltman, 1986). Öte yandan öğretmenler üzerinde yapılan çalışmalarda çoğu öğretmenin kendini coğrafya eğitimi alanında yetersiz hissettiği belirlenmiştir. Bunun sebebi ise öğretmen yetiştirme programlarında gördükleri coğrafya derslerinin yeterli düzeyde olmamasıdır (Rogers, 1997).

Coğrafya Okuryazarlığının Faydaları

Coğrafya okuryazarlığı, bireylerde bir konu ile ilgili kaynak taraması yapma ve gerekli kaynakları kullanabilme becerisini geliştirir.

İyi bir coğrafya okuryazarı olan birey yakın çevresinden başlayarak uzak çevresine doğru, coğrafi olayları veya olguları anlar, tanımlar ve bunlar hakkında genellemeler yapar.

Bireylerin bir problem karşısında çözüm yolları üretebilmelerini ve bunun üstesinden gelebilmelerini sağlar.

Kişiyi içinde yaşadığı sosyal çevre ve diğer kültürler hakkında bilgiler sağlar.

Bireylerin, araştırma yaptıklarında mantıklı sorular sormalarını, bilgiler edinmelerini ve elde ettikleri bu bilgileri analiz edip farklı sonuçlara ulaşabilmelerini sağlar.

Bireylere olaylar karşısında eleştirel bir bakış açısıyla bakabilme yeteneğini kazandırır.

Bireylerin harita, tablo, diyagram, grafik gibi görseller kullanarak öğrenmeyi somutlaştırmalarını sağlar.

Bireylere geçmişten günümüze yaşanan coğrafi süreçlerin aşamalarını göstererek, gelecekle ilgili tahminlerde bulunabilmelerini sağlar.

Coğrafya okuryazarı olan bir bireyin ülkesinin haritadaki yerini ve yaşadığı yerin konumunu bilmesini sağlar.

Coğrafya okuryazarı olan bireyin zaman algısını benimseyerek gelecek hakkında olumlu projeler üretebilmesini sağlar.

Coğrafya okuryazarlığı, bireylerin doğaya en az zararı vererek doğanın olumsuz etkilerinden kurtulma becerisi gösterir ve aynı zamanda farklı kültür ve insanlar arasındaki ilişkileri anlama yeteneğini de geliştirir. Bunun için de insan önce yaşadığı yerin özelliklerini, neden burada yaşadığını, çevresinde olan olay ve olguların ne olduğunu, bunlar arasındaki etkileşimin kendisini ne zaman ve ne ölçüde etkileyebileceğini bilmelidir. Bunları gerçekleştirebilmek için ise iyi bir coğrafi bakış açısına sahip olmak, coğrafi bilgiyi doğru okumak ve belli becerilere ulaşmak gerekmektedir (Dikmenli, 2015).

Coğrafya Okuryazarı Olan Bireyin Özellikleri

Coğrafya okuryazarı olmak, bireylerin kapsamlı-nitelikli kararlar verebilmeleri açısından önemlidir. Böylece bireyler dünya ile ilgili coğrafi anlayış geliştirebilirler. Genel olarak coğrafya okuryazarı olan bireylerin sahip oldukları bazı özellikler vardır. Bunlar şöyledir:

Göç, salgın hastalıklar ya da iklim değişikliği gibi durumlarda çözüm önerileri sunabilir.

Beşeri-fiziksel olayların yeryüzünü nasıl biçimlendirdiğini ve nasıl değiştirdiğini bilir.

Günlük yaşamımızı etkileyen fiziksel sistemleri (rüzgâr, okyanus, gezegenler, doğal afetler vb.) anlayıp yorumlayabilir.

Toplum ve fiziksel çevre arasındaki ilişkide sistemli kararlar verebilir.

Geçmişten günümüze coğrafi özelliklerin ve düşüncelerin, çevrenin ve ortak yaşam alanlarının değişiminde coğrafyanın önemini ve rolünü anlar.

Mekânsal yapılanmada yerlerin ve insanların dağılımını yorumlayabilir.

Mekânların yerlerini, fiziksel-kültürel işlevlerini anlayıp yorumlayabilir.

Hem yerel hem de küresel ölçekte mekânsal dağılımları kavrayabilir.

Coğrafya okuryazarı olan bireyler, karar verme sürecine girme olasılığı daha yüksek, sağlam bir kavramsal bilgi tabanına ve coğrafyanın günlük yaşamda nasıl kullanıldığına dair kapsamlı bir anlayışa sahiptirler. Coğrafya okuryazarlığı bireyleri mekâna yönelik her türlü konuda ilgili, uygun seçimler yapma, doğayı ve içerisindeki her şeyi algılama konusunda güçlendirecektir (Demirbaş ve Aydınözü, 2022).

YÖNTEM ve VERİ

Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak çalışmanın yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yönelik süreçler açıklanmıştır.

Araştırmanın Deseni ve Yöntem

Bu araştırmada, nicel veri toplama yönteminden yararlanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi, belli kişi veya gruplarla ilgili kuramsal bilgilerden yararlanarak hipotezler oluşturmak ve bu hipotezler test edilip cevaplandıktan sonra tahmin edilen sonuçlarla ilgili veri toplamadır (Büyüköztürk vd., 2017). Nicel yöntemle ilgili olarak çalışma tarama modeliyle desenlenmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012). Başka bir deyişle, bir konu veya olaya ilişkin araştırmaya katılanların görüş, ilgi, beceri, yetenek veya tutum gibi özelliklerinin belirlendiği ve diğer araştırma türlerine göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırma türüdür (Büyüköztürk vd., 2017). Dolayısıyla tarama modeli, hedef kitlenin yüzde yüzüne ulaşma endişesi güdülmeden evren içerisindeki belli bir örneklem grubuyla, standart olarak belirlenen bir ölçek veya anket vasıtasıyla katılımcılardan bir konuyla ilgili veri toplama ve çıkarımlarda bulunmadır (Öztürk, 2014). Tarama modelinde hedef kitlenin tamamına ulaşmak zor olduğundan, bu modelde evren içinde belirlenen örneklem grubu yeterli görülmekte ve elde edilen verilerle genel çıkarımları yorumlamaya uygun bulunmaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren, bir araştırmada elde edilen verilerin analizi ile ortaya çıkan sonuçların geçerli olacağı ve yorumlanacağı gruptur. Örneklem ise, çalışılan evrenden seçilen, evrenin sınırlı bir parçasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Buna dayanarak araştırmanın evreni 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören tüm öğretmen adaylarıdır. Araştırmanın örnekleme ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (58 katılımcı), Türkçe Öğretmenliği (30 katılımcı), Sınıf Öğretmenliği (53 katılımcı), Ortaöğretim Matematik Öğretmenliği (29 katılımcı), Tarih Öğretmenliği (30 katılımcı), Fen Bilgisi Öğretmenliği (30 katılımcı) ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (30 katılımcı) bölümlerinin belirtilen sayıdaki öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemin farklı branşlardan seçilmesinin nedeni; farklı branşlarda okuyan olmanın coğrafya okuryazarlığı üzerinde etkili olup olmadığını belirleyebilmektir. Örneklem grubunun 1. ve 2. sınıflardan seçilmesinin nedeni ise, katılımcıların iki sınıf düzeyinde farklı öğretim programlarına göre eğitim almaları ve buna dayanarak sınıf seviyesi yükseldikçe coğrafya okuryazarlık düzeylerinin artıp artmadığını ya da lisede alınan eğitimin coğrafya okuryazarlığı üzerinde etkili olup olmadığını belirleyebilmektir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilere Ait Betimsel Veriler

Değişken	Faktör	f	%
Cinsiyet	Kadın	169	65
	Erkek	91	35
	Toplam	260	100
Sınıf	Birinci	148	57
	İkinci	112	43
	Toplam	260	100
Branş	Türkçe	30	12
	Tarih	30	12
	Sınıf	53	20
	Fen	30	12
	Matematik	28	11
	T.D. ve Edebiyatı	30	12
	Sosyal	59	23
	Toplam	260	100

Örneklem grubunun branşa, sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılışı Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %65’i (N=169) kadın ve %35’i (N=91) erkektir. Öğretmen adaylarının %57’si (N=148) birinci sınıfa devam ederken, %43’ü (N=112) ikinci sınıfa devam etmektedirler. Öğretmen adaylarının %12’si (N=30) Türkçe, %12’si (N=30) Tarih, %20’si (N=53) Sınıf, %12’si (N=30) Fen Bilgisi, %11’i (N=28) Matematik, %12’si (N=30) Türk Dili ve Edebiyatı ve %23’ü (N=59) Sosyal Bilgiler bölümünde öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı, Gençtürk (2009) tarafından oluşturulan “Standart Temelli Coğrafya Okuryazarlık Ölçeği” dir. Tez çalışmasında bu ölçeğin tümü olduğu gibi uygulanmamış olup araştırmacıdan izin alındıktan sonra içinden bazı sorular seçilip katılımcılara uygulanmıştır. Bu test genel olarak coğrafyanın her konusunu kapsamakla beraber aynı zamanda coğrafya okuryazarlığını her yönüyle ölçmeye yöneliktir. Ayrıca ölçme araçlarıyla beraber kişisel bilgi formundaki sorularla da katılımcıların bilgileri toplanmıştır.

Standart Temelli Coğrafya Okuryazarlık Ölçeği: Gençtürk tarafından 2009 yılında “Standart Temelli Coğrafya Okuryazarlık Ölçeği” hazırlanmıştır. Ölçeği oluşturan soruların çoğu çoktan seçmeli olup bunun yanında sıralama (derecelendirme) ölçeği şeklinde sorular da bulunmaktadır. Ölçeğin önemli özellikleri şöyledir:

- Coğrafya okuryazarlığı seviyesini belirlemek için sorular daha çok harita becerisi ve lokasyonu ölçecek şekilde hazırlanmıştır.
- Sorular coğrafya ulusal standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır.
- Sorular güncel olaylarla (deprem, çevre sorunları, sel, küresel iklim değişikliği) ilişkilendirilerek hazırlanmıştır.
- Testin ortalama güçlüğü .48, Alfa güvenilirlik katsayısı .88, testin ortalaması 41.7, standart sapması 10.5, dizi genişliği ise 52 olarak araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Ölçeği oluşturan soruların dağılışı ise genel olarak şöyledir:

- 50 tane çoktan seçmeli ve 5 seçenekli soru
- 3 tane 1-5 arası puanlanan likert tipi ölçek
- 7 tane kişisel bilgileri belirlemeye yönelik soru.

Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamında değişkenlerin çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenerek normal dağılıma uygun olup olmadıkları incelenmiştir. Normallik ile ilgili olarak literatürde basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 1.5 değerleri arasında olmasının dağılımın normalden sapmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebileceği görülmektedir (Tabachnick ve Fidel, 2007). Buradan hareketle verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Normal dağılım eğrileri ve Q-Q dağılımları da incelendikten sonra normallikten sapmaların aşırı boyutlarda olmadığı düşünülerek ilişki tespitine yönelik analiz işlemleri için parametrik istatistik tekniklerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcıların çalışmada kullanılan ölçeklerden elde ettikleri puanların ortalaması, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri ile basıklık ve çarpıklık katsayıları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2’ye göre ölçeğe ait puanların çarpıklık katsayısı ve basıklık katsayısı ± 1.5 aralığındadır. Bu değerlere göre değişkenler normal dağılım göstermektedir. Bundan dolayı parametrik testlerden

yararlanmaya karar verilmiştir. Bağımsız Grup t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Çift Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Korelasyon katsayısı belirlenmiştir. Testlerde hata oranı (alfa= 0.05) belirlenip $p < 0.05$ olduğu durumlarda gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Tablo 2. Coğrafya Okuryazarlık Düzeyi

Coğrafya Okuryazarlık Düzeyi	İstatistik	Std. Hata
Ortalama	26,46	0,52
95% Ortalama İçin Güven Aralığı	Alt Sınır	25,43
	Üst Sınır	27,49
5% Trimmed X	26,61	
Medyan	26,00	
Varyans	70,89	
Std. Sapma	8,41	
Minimum	5,00	
Maximum	41,00	
Genişlik	36,00	
Interquartile Range	13,00	
Çarpıklık	0,005	0,151
Basıklık	-0,796	0,301

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde örneklem grubundan elde edilen verilerin uygun istatistiksel yöntem ile analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara, bu bulgulara yönelik tablolara ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 3'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeyleri ve Tablo 4'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanların başarı düzeyi gösterilmiştir.

Tablo 3'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinin tamamından almış oldukları ortalamanın $26,47 \pm 8,42$ olduğu görülmüştür. Belirlenen yeterlik ölçütünün (38 puan) altında kaldığını ve coğrafya okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeyi

	X	Ss	Genişlik
Coğrafya Okuryazarlık Düzeyi	26,47	8,42	36,00

Tablo 4'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinin tamamından almış oldukları puanlara göre başarı düzeyi sınıflandırıldığında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %19'unun (N=49) Coğrafya okuryazarı olduğu ve %81'inin (N=211) ise Coğrafya okuryazarı olmadığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğunu söylenebilir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Başarı Düzeyi

	f	%
Okuryazar	49	19
Okuryazar değil	211	81
Toplam	260	100

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 5'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının cinsiyetlerine göre farklılığını belirlemek için yapılan ilişkisiz örneklem için t-testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 5'te kadın öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden almış oldukları puanların ortalaması $X=25,56$ iken, erkek öğretmen adaylarının ortalaması ise $X=28,15$ 'tir. Kadın ve erkek öğretmen adaylarının ortalamaları arasındaki bu fark, yapılan t testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak erkek öğretmen adaylarının lehine anlamlı [$t(258) = -2,394, p < .05$] bulunmuştur. Bu durum coğrafi bilgi ve beceriler açısından erkeklerin kadınlara göre daha yeterli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı İçin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	X	Ss	sd	t	p
Kadın	169	25,56	8,08	258	-2,394	0,017
Erkek	91	28,15	8,82			

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 6'da öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının yaş değişkenine göre farklılığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 6. Yaş Değişkenine Ait Betimsel Veriler

Yaş Aralığı	n	X	Ss
1. 18-20 yaş	96	23,25	8,11
2. 21-23 yaş	126	28,72	7,82
3. 24-26 yaş	29	26,66	8,54
4. 27+ yaş	9	28,56	9,68
Toplam	260	26,47	8,42

Tablo 6'da yaş aralığı 18-20 arasında olan öğrencilerin Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar $X=23,25$; yaşları 21-23 arasında olanların ortalama puanları $X=28,72$; yaşları 24-26 arasında olanların ortalama puanları $X=26,66$ ve yaşları 27 ve üzerinde olanların ise ortalama puanları $X=28,56$ olarak bulunmuştur.

Tablo 7'de varyans analiz sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir

[F(3-256)=8,564, $p<.05$]. Anlamli farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla genel olarak araştırmalarda tercih edilen Tukey HSD çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre; 21-23 yaş arasında olan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanları ($X=28,72$), 18-20 yaş arası ($X=23,25$) olan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık ölçeği ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Yaşlarına Göre Farklılığı İçin Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Tukey
Gruplararası	1674,637	3	558,212	8,564	0,000	21-23 >18-20
Gruplarıçı	16686,052	256	65,180			
Toplam	18360,688	259				

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Mezun Olunan Okul Türüne Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 8’de öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının mezun olunan okul türüne göre farklılığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 8’de Meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar $X=23,06$; Anadolu lisesinden mezun olan öğrencilerin ortalama puanları $X=26,75$; fen lisesinden mezun olan öğrencilerin ortalama puanları $X=28,17$ ve diğer mezuniyetlere sahip olan öğrencilerin ortalama puanları $X=27,19$ olarak bulunmuştur.

Tablo 8. Mezun Olunan Okul Türüne Ait Betimsel Veriler

Okul Türü	n	X	Ss
1. Meslek Lisesi	31	23,06	9,12
2. Anadolu Lisesi	150	26,75	8,52
3. Fen Lisesi	6	28,17	9,06
4. Diğerleri	73	27,19	7,64
Toplam	260	26,47	8,42

Tablo 9’da öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar mezun olunan okul türü ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [F(3-256)=2.028 $p>.05$]. Bu durumda mezun olunan okul türünün coğrafya okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin belirleyici olmadığı söylenebilir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Farklılığı İçin Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	426,296	3	142,099	2,028	0,110
Gruplarıçı	17934,393	256	70,056		
Toplam	18360,688	259			

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Eğitim Aldıkları Bölüm Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 10'da öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanların bölüm değişkenine göre farklılığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 10'da Türkçe eğitimi alan öğrencilerin Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar $X=26$, Tarih eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=24,97$, Sınıf öğretmenliği eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=27,51$, Fen bilgisi eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=18$, Matematik eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=22,79$, Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=24,53$ ve Sosyal bilgiler eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanlar $X=33,56$ olarak bulunmuştur.

Tablo 10. Eğitim Alınan Bölüme Ait Betimsel Veriler

Eğitim Alınan Bölüm	n	X	Ss
1. Türkçe	30	26,00	7,97
2. Tarih	30	24,97	7,00
3. Sınıf	53	27,51	7,80
4. Fen Bilgisi	30	18,00	6,15
5. Matematik	28	22,79	6,89
6. Türk Dili ve Edebiyatı	30	24,53	8,36
7. Sosyal Bilgiler	59	33,56	5,55
Toplam	260	26,47	8,42

Tablo 11'deki betimsel veriler ve Tablo 6.1'deki varyans analiz sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($F(6-253)= 19,186$, $p<.05$). Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla genel olarak araştırmalarda tercih edilen Tukey HSD çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre; Sosyal Bilgiler ($X=33,56$) bölümünde eğitim alan grupta yer alan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanlarının; Türkçe ($X=26,00$), Tarih ($X=24,97$), Sınıf ($X=27,51$), Fen ($X=18,00$), Matematik ($X=22,79$) ve Türk Dili ve Edebiyatı ($X=24,53$) grubunda yer alan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Türkçe ($X=26,00$), Tarih ($X=24,97$), Sınıf ($X=27,51$) ve Türk Dili ve Edebiyatı ($X=24,53$) öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanlarının; Fen Bilgisi ($X=18,00$) grubunda yer alan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Eğitim Alınan Bölüme Göre Farklılığı İçin Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Tukey
Gruplararası	5741,753	6	956,959	19,186	0,000	$7 > 1, 2, 3, 4, 5, 6$
Grupları içi	12618,935	253	49,877			$1, 2, 3, 6 > 4$
Toplam	18360,688	259				

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 12’de öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının sınıf değişkenine göre farklılığını belirlemek için yapılan ilişkisiz örneklem için t-testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 12’de birinci sınıf öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden almış oldukları puanların ortalaması $X=26,06$ iken, ikinci sınıf öğretmen adaylarının ortalaması ise $X=27$ ’dir. Birinci ve ikinci sınıf öğretmen adaylarının ortalamaları arasındaki bu fark, yapılan t testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamsız [$t(258) = -0,890$, $p > .05$] bulunmuştur. Bu durum coğrafi bilgi ve beceriler açısından sınıf değişkeninin bir etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Sınıflarına Göre Farklılığı İçin T-Testi Sonuçları

Sınıf	n	X	Ss	sd	t	P
Birinci sınıf	148	26,06	8,70	258	-0,890	0,374
İkinci sınıf	112	27,00	8,03			

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Seyahat Ettikleri İl Sayısına Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 13’de öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanların seyahat ettikleri il sayısına göre farklılığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 13’de 1-3 ile giden öğrencilerin Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar $X=25$; 4-7 ile giden öğrencilerin ortalama puanları $X=27,45$; 8 ve daha fazla ile giden öğrencilerin ortalama puanları $X=27,34$ ve bulunduğu ilin dışına çıkmayan öğrencilerin ise ortalama puanları $X=24,87$ olarak bulunmuştur.

Tablo 13. Seyahat Ettikleri İl Sayısına Ait Betimsel Veriler

Seyahat Ettikleri İl Sayısı	n	X	Ss
1. 1-3	69	25,00	7,84
2. 4-7	93	27,45	8,48
3. 8+	67	27,34	8,83
4. Hiç	31	24,87	8,27
Toplam	260	26,47	8,42

Tablo 14’de öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar seyahat ettikleri il sayısı ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F(3-256)=1,750$ $p > .05$]. Bu durumda seyahat edilen il sayısının coğrafya okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin belirleyici olmadığı söylenebilir.

Tablo 14. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Seyahat Ettikleri İl Sayısına Göre Farklılığı İçin Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	369,068	3	123,023	1,750	0,157
Gruplarıçi	17991,621	256	70,280		
Toplam	18360,688	259			

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Tutum Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 15'te öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının tutum değişkenine göre farklılığını belirlemek için yapılan ilişkisiz örneklem için t-testi analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 15'te coğrafya dersine yönelik olumsuz tutum sergileyen öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden almış oldukları puanların ortalaması $X=23,42$ iken, olumlu tutum sergileyen öğretmen adaylarının ortalaması ise $X=28,77$ 'dir. Coğrafya dersine yönelik olumlu ve olumsuz tutum sergileyen öğretmen adaylarının ortalamaları arasındaki bu fark, yapılan t testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak coğrafya dersine yönelik olumsuz tutum sergileyen öğretmen adaylarının lehine anlamlı [$t(258) = -5,337, p < .05$] bulunmuştur. Bu durum coğrafi bilgi ve beceriler açısından coğrafya dersine yönelik olumlu tutum sergileyen öğretmen adaylarının olumsuz tutum sergileyenlere göre daha yeterli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 15. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarına Göre Farklılığı İçin T-Testi Sonuçları

Tutum	N	X	Ss	sd	T	P
Olumsuz	112	23,42	8,08	258	-5,337	0,000
Olumlu	148	28,77	7,95			

Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Seyahat Ettikleri Ülke Sayısına Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 16'da öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puanlarının seyahat ettikleri ülke sayısına göre farklılığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 16'da 1-2 ülkeye ile giden öğrencilerin Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar $X=26,21$; 3-4 ülkeye giden öğrencilerin ortalama puanları $X=22,17$; 5 ve daha fazla ile giden öğrencilerin ortalama puanları $X=27,40$ ve bulunduğu ülkenin dışına çıkmayan öğrencilerin ise ortalama puanları $X=26,74$ olarak bulunmuştur.

Tablo 16. Seyahat Ettikleri Ülke Sayısına Ait Betimsel Veriler

Seyahat Ettikleri Ülke Sayısı	n	X	Ss
1. 1-2	38	26,21	7,64
2. 3-4	12	22,17	7,93
3. 5+	5	27,40	13,37
4. Hiç	205	26,74	8,45
Toplam	260	26,47	8,42

Tablo 17’de öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar seyahat ettikleri ülke sayısı ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [F(3-256)=1,150 p>.05]. Bu durumda seyahat edilen ülke sayısının coğrafya okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin belirleyici olmadığı söylenebilir.

Tablo 17. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Seyahat Ettikleri Ülke Sayısına Göre Farklılığı İçin Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	244,208	3	81,403	1,150	0,329
Gruplarıçi	18116,480	256	70,768		
Toplam	18360,688	259			

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışma, farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının Coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve belirtilen düzeyin farklı değişkenler ile ilişkisinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Coğrafya okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen sınıflar, yaş, mezun olunan okul türü, seyahat edilen il sayıları, Türkiye dışında ziyaret edilen ülke sayıları ve coğrafya dersine karşı tutumu değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmamıza katılan 260 öğretmen adayının; %65’i kadın ve %35’i erkek, %57’si birinci sınıfa %43’ü ikinci sınıfa devam etmektedirler. Öğretmen adaylarının %23’ü Sosyal bilgiler, %20’si Sınıf, %12’si Türkçe, %12’si Tarih, %12’si Fen Bilgisi, %12’si Türk Dili ve Edebiyatı ve %11’i Matematik öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmektedirler.

Araştırma, öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık ölçeğinin tamamından almış oldukları ortalamanın (26,47±8,42), belirlenen yeterlik ölçütü (38 puan) değerinin altında kaldığını ve coğrafya okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğunu ortaya koymuştur. Buradan yola çıkarak araştırmamıza katılan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğu söylenebilir. Amerika’daki National Geographic Society (NGS) tarafından 1988 ile 1996 yılları arasında yapılan araştırmada farklı ülkelerde Coğrafya eğitimi gören lisans öğrencilerinin, Coğrafya okuryazarlıkları incelenmiştir. Taslak haritalar kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’den araştırmaya katılan lisans öğrencilerinin başarı sıralamasında 52 ülke arasında 49. sırada olduğu belirlenmiştir (Altınbilek ve Sanalan, 2005).

Alt problem 1: Cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmada katılımcıların Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden almış oldukları puanlara göre erkeklerin okuryazarlık düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Sözen (2019) tarafından 529 lisans öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin lisans seviyesinde aldıkları Coğrafya içerikli derslere yönelik tutumları incelenmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla coğrafya içerikli derslere yönelik daha yüksek olumlu tutumlar sergilediği belirlenmiştir. Boyacı (2019) tarafından sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 60 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin coğrafya derslerine yönelik bilgi, ilgi ve okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada öğrencilerde coğrafya okuryazarlıklarının cinsiyete göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dikmenli (2015) tarafından eğitim fakültesinde öğrenim gören 473 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada, öğretmen adaylarında coğrafya okuryazarlık düzeyleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada üniversite

öğrencilerinin cinsiyet değişkenleri ile coğrafya okuryazarlık düzeylerinin farklılık göstermediği görülmüştür. Demirkaya (2009) tarafından ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören 860 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin coğrafya okuryazarlıkları incelenmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadioğlu (2008) tarafından sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde lisans eğitimi gören 154 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerde coğrafya içerikli derslere yönelik ilgi düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla coğrafya derslerine daha fazla ilgi duydukları belirlenmiştir. Coğrafya okuryazarlıkları ile cinsiyet değişkeni dikkate alındığında çalışma bulgularımız ile literatürde yer alan bulguların benzer ve farklı türlerde olabildiği görülmektedir. Farklılıkların, literatürde yer alan çalışmaların farklı eğitim seviyesi (ön lisans) ve öğrenim görülen bölüm (veterinerlik, mühendislik, vd.) nedenlerine bağlı olarak değişim gösterdiği düşünülebilir. Diğer bir ifade ile bu farklılığın öğrencilerin aldığı coğrafya eğitimlerinin de farklı olmasına bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

Alt problem 2: Yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Coğrafya okuryazarlığına yönelik olarak yaş değişkeni dikkate alındığında öğretmen adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($F(6-253)=8,564$, $p<.05$). Buna göre 21-23 yaş arasında olan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanları ($X=28,72$), 18-20 yaş arası ($X=23,25$) olan öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur. Gençtürk (2009) tarafından Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilen çalışmada ise 18-21 yaş grubundaki öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeylerinin 22-24 ve 25 ve üzeri yaş gruplarındaki öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. Windship (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, üniversitede okuyan öğrencilerin yaş değişkenleri ile coğrafya okuryazarlıkları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Literatür ve çalışma bulgularımızdaki farklılıkların olduğu somut biçimde görülmektedir. Bu farklılıkların araştırmalara katılan öğrencilerin bölüm bilgilerinden ve mevcut öğrenimlerinde coğrafya eğitimi alma durumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Alt problem 4: Coğrafya okuryazarlık ortalamaları öğrenim görülen öğretmenlik programına (Türkçe, tarih, sınıf, fen bilgisi, matematik, Türk dili ve edebiyatı, sosyal bilgiler) göre farklılık göstermekte midir?

Öğrenim görülen bölüm dikkate alındığında coğrafi okuryazarlık düzeyi ortalamalarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ortalama değerlere bakıldığında tüm bölümlerdeki coğrafya okuryazarlık testi başarı puanının ($X=38$) altında kaldığı görülmüştür. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($X=33,56$) ve Sınıf Öğretmenliği ($X=27,51$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin puan ortalamalarının diğer branşlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki bölümde lisans programında zorunlu coğrafya derslerinin olmasının öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyine olumlu katkı yaptığı söylenebilir. Diğer bölümlere yönelik başarı sıralaması ise (büyükten küçüğe doğru) Türkçe Öğretmenliği ($X=26$), Tarih Öğretmenliği ($X=24,97$), Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği ($X=24,53$), Matematik Öğretmenliği ($X=22,79$) ve Fen Bilgisi Öğretmenliği ($X=18$) bölümlerinde okuyan öğrenciler olarak görülmektedir. Demirkaya (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada coğrafya okuryazarlık başarı puanları ortalamalarının sırası ile Türkçe Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümlerinde en yüksek olduğu, en düşük başarı ortalamasının ise Muhasebe ve Hemşirelik bölümü öğrencilerinde olduğu belirlenmiştir. Çalışma bulgularımız ile literatürde yer alan bulguların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Literatürde farklı bölümlerde (Hemşirelik, Muhasebe vb.) coğrafya okuryazarlık başarı ortalamalarının düşük olmasının ise öğrenim görülen bölümlerde alınan coğrafya derslerinin sayı olarak az olmasından kaynaklandığı, ilgili

bölmelerde öğrenim gören öğrencilerin ileriki yaşamlarında coğrafya ile ilgili bir faaliyet alanı görmeyecekleri algılarının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Altproblem 5: Sınıflarına göre (1. ve 2. Sınıf) anlamlı farklılık göstermekte midir?

Sınıf değişkeni dikkate alındığında birinci ve ikinci sınıf öğretmen adaylarının coğrafi bilgi ve becerilerine yönelik ortalamalar arasındaki bu fark, yapılan t testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Diğer bir ifade ile coğrafi bilgi ve beceriler açısından sınıf değişkeninin bir etkisi olmadığı düşünülebilir. Sözen (2019) tarafından yapılan çalışmada 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin coğrafi bilgi ve becerilerinin 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Boyacı (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre coğrafi bilgi ve becerileri ile okuryazarlık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dikmenli (2015) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin coğrafya okuryazarlık düzeylerinin diğer sınıflardaki öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür. Gençtürk (2009) tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 252 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen çalışmada coğrafya okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada sınıf değişkenine göre öğrencilerde coğrafi bilgi ve beceri düzeylerinin farklılık göstermediği belirlenmiştir. Windship (2004) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 424 lisans öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin coğrafi okuryazarlık ve dünya bilgileri incelenmiştir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri ile coğrafya okuryazarlıkları arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Çalışma bulguları ile literatürde yer alan diğer bulguların çoğunlukla birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Alt problem 6: Coğrafya dersi tutumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Çalışmamızda Coğrafya dersine yönelik olumlu ve olumsuz tutum sergileyen öğretmen adaylarının tutumları incelendiğinde, coğrafi bilgi ve beceriler açısından coğrafya dersine yönelik olumlu tutum sergileyen öğretmen adaylarının olumsuz tutum sergileyenlere göre daha yeterli olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada öğrencilerin coğrafya okuryazarlık düzeyleri ile mezun olunan lise türü (alt problem 3), seyahat edilen il ve Türkiye dışında ziyaret edilen ülke sayıları (alt problem 7) arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Whinship (2004), araştırmasında Virginia'da üniversite okuyan 400 öğrencinin coğrafi bilgi düzeylerini ve bu düzeyi belirleyen faktörleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin coğrafi bilgi düzeyini arttırmada seyahat etmenin ve medyayı kullanmanın etkili olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Öğretmen adaylarına coğrafya okuryazarlığı becerilerini kazandırmada teknolojiye de yararlanılmalıdır. Teknoloji vasıtasıyla çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek kavramsal bilgileri edinmiş coğrafya okuryazarı bireyler yetiştirilmelidir.

Günümüzde Türkiye'de Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Türkçe ve Fen bilgisi öğretmenlik programlarında zorunlu coğrafya dersi bulunmamaktadır. Fen bilgisi programında 'Yer Bilimi' adlı bir ders okutulmaktadır. Bu nedenle bütün öğretmenlik programlarına 'Coğrafya Okuryazarlığı' ve 'Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği' adlı iki dersin konulması faydalı olacaktır. Öğretmen adayları Coğrafya Okuryazarlığı dersinde yer, harita okuma, konum belirleme, bölgeler, lokasyonlar arasındaki ilişkiler ve hareket gibi coğrafya okuryazarlığının temel boyutlarını öğrenme ve bu konularda yeterli hale gelip coğrafya okuryazarlığı yüksek öğrenciler yetiştirme şansı yakalayacaktır. Ayrıca Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği dersinin öğretmen adaylarının Türkiye'nin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafyası hakkında bilgi sahibi olması ve

Türkiye'nin jeopolitik konumu ve bu konumla ilintili fırsat ve tehditleri fark etmesi ve bu konuda farkındalık oluşturmaları için kilit bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi tüm öğretmenlik programlarında bazı coğrafya derslerinin olması gerekmektedir. Çünkü bu araştırma öğretmen adaylarının Coğrafya okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmen adaylarının coğrafya dersi okumadan coğrafya okuryazarlıklarını yükseltmeleri ve ilerde coğrafya okuryazarlığı iyi olan öğrenciler yetiştirmesi beklenemez.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu bağlamda çalışma birinci yazar tarafından yürütülmüş, ikinci yazar çalışmanın tamamında danışmanlık hizmeti vererek sürece katkı sağlamıştır. Tez çalışmasının makaleye dönüştürülmesi sürecinde ise araştırmacılar ortak bir çalışma ile eşit düzeyde katkı sağlamışlardır.

Çıkar Beyanı

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin yazarların kendi içinde ve diğer kişi/kurum/kuruluşlarla herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKLAR

Altınbilek, M. S. ve Sanalan, V. A. (2005). Coğrafya Okuryazarlığı I: Genel Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (13), 341-358.

Australian Literacy Educators Association. (2015). (ALEA). 21. Yüzyıl Avusturya'sında Okuryazarlık: ALEA Deklerasyonu. <https://www.alea.edu.au/aleanews/archives>, Erişim tarihi: 11.12.2020.

Backler A. and Stoltman, J. (1986). *The Nature of Geographic Literacy*. <https://www.ericdigests.org/pre-925/nature.htm>, Erişim Tarihi: 11.12.2020.

Boyacı, L. K. (2019). *Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü Öğrencileri Coğrafya İlgi, Bilgi ve Coğrafya Okuryazarlık Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.

Büyüköztürk, Ç., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (23. Basım), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Çevik, Ö. (2021). *Farklı Branşlarda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Demibaş, İ. ve Aydın, D. (2022). İlkokul Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 100-121.

Demirkaya, H. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı: Burdur Örneği*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Dikmenli, Y. (2013). Geographic Literacy Perception Scale (GLPS) Validity and Reliability Study, *Mevlana International Journal of Education*, (MIJE), 4(1), 1-15.

Dikmenli, Y. (2015). Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 353-368.

- Doğanay, H. ve Doğanay, S. (2015). *Coğrafyaya Giriş, Coğrafyanın Önemi ve Öğretmenlik Mesleği*. (12. Basım), Ankara: Pegem Akademi.
- Erol, H. (2014). *Ortaokul Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Gençtürk, E. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gençtürk, E. (2013). Coğrafya Okuryazarlığı, (Editörler) Gençtürk E. ve Karatekin K.: *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar* içinde (ss.24-42), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Geographic Education Standards Project. (1994). *Geography for Life: National Geography Standarts*. <http://profharwood.x10host.com/GEOG105/Reading/National%20Geography%20Standards%201994.pdf> Erişim tarihi: 10.12.2020.
- İbn Haldun (2013). *Mukaddime I ve II*. (Çeviren, Uludağ, S.), (9.Basım), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kadioğlu, Y. (2008), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Derslerindeki İlgili Düzeylerinin Karşılaştırılması, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (17), 185-195.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (24. Basım), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/> Erişim tarihi:11.12.2020.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018b). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 03.02.2021.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018c). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 03.02.2021.
- Öztürk, M. (2014). *Coğrafya Eğitiminde Araştırma*. (2. Basım), Ankara: Pegem Akademi.
- Rogers, L. (1997). *Geographic Literacy Through Children's Literature*, Colorado: Teacher Ideas Pres.
- Schoenfeldt, M. (2001). Geographic Literacy and Young Learners. *The Educational Forum*, 66, 26-31.
- Sözen, E. (2019), Lisans Öğrencilerinin Lisans Eğitiminde Aldıkları Coğrafya İçerikli Derslere Yönelik Görüşleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 38-53.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*, New York: Allyn and Bacon.
- Taş, H. İ. (2007). *Coğrafya Eğitimi (Tarih, Standartlar, Hedefler)*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2006). *Understandings of literacy*, [Çevrim-içi: <https://en.unesco.org/themes/education/>], Erişim tarihi: 12.04.2020.
- Uyar, F. O. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Coğrafya Okuryazarlığı ve Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
- Wray, D. (2001). Literacy in the secondary curriculum. Reading, April. <https://doi.org/10.1111/1467-9345.00154>, Erişim tarihi: 06.12.2020.
- Yamaç, A. (2018). Yeni Okuryazarlığa Genel Bir Bakış: Karar Alıcılar Araştırmacılar ve Öğretmenler İçin Bazı Öneriler, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 383-410.